

EXCURSIÓ

A

SANT PERE DE RIUDEVITLLES

SANT QUINTÍ DE MEDIONA Y MEDIONA.

A la matinada del dia primer de Novembre, m' aplegava ab mos consocis senyors D. Antoni Auléstia y D. Pelegrí Casades, á la estació del Ferro-carril de Tarragona á Barcelona y Fransa, al objecte de visitar los llochs que vos acabo d' anunciar; y pera lo qual, se fa precis, volentse utilizar del camí de ferro, seguir lo trajecte d' aquella via desde aquesta capital fins á Sant Sadurni de Noya.

Las ombras de la nit comensavan ja á desvaneixers, mes una nubolada bastant extesa pretenia impedir lo pas de la naixenta aubada que alegroya comensava á aguaytar pel cantó d' Orient. Així, regnant encara la foscuria, sorti lo tren á las 6 del matí. Seguí aquest, per la curva pronunciada que 's nota en lo pla de Sant Martí; recorregué després, ab valenta velocitat, la enclotada rása del carrer d' Aragó; y al treure 'l cap envers Sans, nos semblá 'qu' entravam á una nova vida. S' havia fet de dia, los

raigs d' un sol claríssim inundavan l' espay; la perspectiva del paissatge entretenia nostra vista, y tots los cors se rejoventian ab lo fresch y puríssim oreig de la matinata. En tan falaguera hora, s' acostuma á las nostras casas payrals, saludar al amichs dihéntloshi: *Deu nos dó bon dia y bona hora*; mes, anant de viatge y tractantse d' un vagó de carril, la cosa sol péndre, avuy, altre caràcter. La forma tradicional, abans dita, no la consent la costum moderna; y una fórmula social, dictada per mera educació, no la consent, tampoch, nostre caràcter aspre y recte, que no sab expressar sino lo que sent ab natural espontaneitat.

Així es, que entre 'ls passatgers sols se creuharen mútuas miradas, mes de curiositat que d' interés, y per fora del vagó se sentia la castellana veu d' un empleat que anunciava tant sols los minuts de parada. Mes, si tan mesquina se mostrava la salutació dels homens envers al naixent dia, en cambi, era jovial y expansiva lo de la aucellada que feya sentir sos trinats desde las brancaes dels arbres que comensavan ja á despullarse de sas galas de l' estiu.

Estavam davant de Sans, que com á població moderna y essencialment jornalera, poch interés pot despertar pera l' aymador de la antigüetat.

L' art hi brilla per sa ausencia, dihentnos que las casas destinadas pera 'ls fills del treball, necessariament han d' esser modestas, y que no podrà admirarshi la rica ó sóbria, mes sempre delicada ornamentació, que tant es d' ovirar en los casals antichs.

Sa historia, naixenta encara, nos diu que un dia, no molt llunyá, renunciá al fragment de Ciutat Comtal que

possehia, preferint á dit distintiu, ab sas glorias y perills, sa primitiva vida, modesta, tranquila é independenta. Més, si l' arqueólech y l' excursionista res tenen que ferhi, en cambi, ample y complex es l' estudi que pot oferir al economista y al home d' Estat. Aquestos, ab l' auxili de la Moral y de la Jurisprudencia, vindrán á plantejar la necessaria armonia del Capital ab lo Travall, y conseguir, en sa consecuencia, l' enllás que deu existir entre la vida moral y l' ordre social.

Lo Montjuich nos mostrava tota sa extensa falda ab la cima coberta per lo capell de guerra, y Sant Pere Màrtir semblava enxiquirse com rendint homenatge al pas del tren. Clar indici de que anavam ascendint y de que guanyavam sas estribacions ponentinas. Deixavam la planura del baix Llobregat ab sos verdosos prats y sa rica hortalissa, ab sos enlayrats pollancres y sas rialleras poblacions, y tot costajant la conca del riu, oviravam á mitjorn destacar-se de la verdosa arbreda, una ayrosa y lleugera cinta blanca per l' espay; era la columna de fum que llansava lo tren de Vilanova á son pas, desde Montjuich al Prat. Seguirem conca amunt contemplant las bonicas poblacions, sos antichs casals, sas modernas casas d' esbarjo y los pintoreschs turons que en línea de parada contemplan, tots los dias, lo pas del carril. Y sí, quan se volt donar una sorpresa, pera ferla més agradable se sol demanar l' aclucament dels ulls; així també, un túnel obliga per breus moments á que s' apagui la llum pera 'l passatger, á fi de que siga després mes agradable la impressió que rébi al ovirar l' extens panorama que 's descubreix enfront de Martorell. Es alló un conjunt variat y encisador; dos grans rius se besan en mitj d' un llach de

joliu aspecte; dos grans ponts donan pas al home y simbolisan duas prepotentas civilisacions; lo de ferro, que patentisa l' esperit mercantil y comunicatiu dels nostres dias; lo de pedra, que recorda lo geni altiu y conqueridor de la dominació romana; l' un, senzill, com la brevetat de la moderna vida; ferm y magestuós l' altre, com á fill d' una nissaga de braus capdills y d' eloqüents tribuns. En direcció al N., lo llit del Llobregat remontantse cap á las enlayradas regions de la alta montanya; en direcció á Ponent, la conca del Noya perdentse entre las escabrositats de la entrada del Panadés; y entre mitj d' aquestas duas grans vias naturals, s' aixeca, á manera de fita, la imponenta mola del Montserrat. Tal volta, sense exagerar, sia aquest lo punt de vista de mes grandió aspecte y de més interessant estudi geogràfic que ofereix lo camí de ferro de Tarragona dins de la nostra provincia. Seguí lo tren son camí, ovirant al espadat castell de Sant Jaume; á Gelida ab sos márges y terraplens descolorits; y á la atractívola Subirats tenint á sos peus ufanosas pinedas y ostentant damunt de la alta serra, com pedra megalítica engastada al cayre d' una timba, á sa esbelta y antiga torra senyorial. Y així, tot contemplant lo paissatge, arribarem á las vuit á la població de Sant Sadurn de Noya.

Darrera la estació hi ha la parada dels cotxes de la «Companyia de diligencias de Vilafranca á Igualada» que presta á la vegada lo servey dels dos ramals de Sant Sadurn y de Capellades, y qual despaig, á la nostra ciutat es á la Rambla de Sant Joseph, ó de las Flors, número 8. Com á bons excursionistas, deixarem l' us de semblant comoditat, preferint efectuar á peu lo camí fins á Riudevittles,

que consisteix en dues horas de bonica carretera provincial, la cual fou inaugurada fa poch temps.

Més, ja que no fos sino per comptats moments, la important població que s' aixecava á la altra banda del riu, reclamava nostra visita; així es, que determinarem ferhi una breu estada. Se guanya lo marge oposat del Noya, per un pont modern de pedra que conté cinch archs, damunt del qual passa la carretera que uneix la vila ab la estació, essent pronunciada sa pendent, á causa d' haver de costajar l' altíssim marge ahont la estació 's troba aixecada.

Al deixar lo pont, se troba l' actual aixamplament de la població que ve format per un carrer modernament traçat, ahont s' hi construheixen casetas de bonica ornamentació, per l' estil de las que hi han en las poblacions de nostre plá. Tant aquest carrer com los més antichs del interior, presentan aquell aspecte d' ordre y de netedat tan recomenables en molts pobles de la nostra terra, singularment, en los més riallers de la costa llevantina.

Nos dirigirem á la plassa de la vila, ahont hi ha la Casa del Comú, de senzill aspecte, y sols adornada exteriorment ab un petit escut colocat en l' arch de la porta. La restauració de la fatxada es de l' any 1673.

Baixarem per lo carrer del Hospital, ahont hi ha instal·lada la escola pública de primera ensenyansa. Aquest dato, no será certament dels més preferents pera donar importancia excursionista á la present *Memoria*, més, es indubtable que devém considerarlo de gran estima, porque 'ns revela l' estat de cultura moral y social de la població.

A pochos passos de la escola, á la banda oposada, hi ha una

botiga ab un rétol que diu: *Moltó Tarragoní*. No es precisament per lo concepte gastronómich que 'n pensém dirne quatre paraulas, sino per sa notoria influencia ab la higiene pública. Sapigut es que l' us de las carns poch sahonadas pot oferir perjudicis pera la salut del poble, com molt sovint succeheix á las grans capitals. Donchs bé, sembla que aqueixa classe de bestiar ofereix una calitat de carn excelenta, y que per motius diferents, s' anava extingint la rassa, perdentse no sols una classe molt recomenable, filla de la terra, sino además la utilitat que 'n pogués reportar l' home, ja que s' ha reconegut que dit moltó es lo qui dona la millor carn. Sant Sadurní fou la primera població de Catalunya que compregué la transcendencia que prodria produhir la extinció de dita rassa, doná la veu d' alerta, y ab ver patriotisme, fundá á l' any 1866 una Societat agrícola encaminada á perpetuar la reproducció de dita rassa, y á obtindre, en sa consecuencia, carn bona y sana. Així es, que aquesta vila, té lo privilegi d' esser la població catalana ahont se menja mellor carn.

Ocupantse d' aquest important assumpto agrícol, D. Pere Rovira de la Foradada diu: (1) «Los moltons donan la bondat de sa carn en rahó inversa de la bondat de sa llana; un moltó de bona llana dona carn dolenta, y un de llana dolenta, carn bona. Lo tarragoní, quan está gras, ab prou feynas té llana, y per aquest motiu té la carn més fina y més bona que 's coneix. Podrá 'l moltó no reunir las condicions de grans talladas que necessita pera ferse aquest sens número de menjars extranys que porta la llis-

(1) *L' art del pages*; núm. 186, plana 207, any 1884.

ta d' un *restaurant* y per qual cas se recorre á la badella, mes la finura y 'l bon gust del tarragoní no hi ha badella que l' iguali.»

Estudiant las causas que motibavan la extinció de la rassa, indicá, entre las econòmicas: la tributació y reglament dels escorxadors que li treyan la protecció deguda. «Un moltó tarragoní—continúa dihent l' esmentat escriptor—pesa per terme mitj uns 30 kilos y un d' aquests mort á la nostra ciutat, ab prou feynas arriba á pesarne 15. Com la tributació es á tant per kilo, d' aquí ve que l' interés dels negociants ó abasteixedors estiga en matar bestiar petit, porque així ab lo meteix pés y la meteixa tributació tenen doble número de pells y doble número de menuts, apart de que las pells, encara que més petites son més estimadas que las del bestiar gros, porque tenen més llana. La classe superior no es obstacle porque 's fassi assequible á la gent menys acomodada, donchs ab vuit ó deu quartos d' aquesta carn fan una molt bona escudella per tota una nombrosa familia. Lo tarragoní es originari de la provincia de Tarragona. Las principals encontradas de Catalunya ahont se trobavan aquesta classe de moltons eran á la dita provincia de Tarragona, pujant cap á la alta montanya per la Sagarra y abrassant la part occidental de la nostra provincia fins al Vallés. Lo tarragoní es fill de la terra, li proba son clima y sa propia alimentació, essent molt estrany veure en lo tarragoní totas aquellas malalties que té 'l bestiar que pertany á altrás terras.»

Eixos datos vos indican tota la importancia que enclou la existencia del moltó tarragoní, essent un dels elements agrícolas que ha fet célebre á la vila de Sant Sadurní,

així com també, sa previsió y son legítim entussiasme envers los interessos morals y materials de la patria.

A n' aquest carrer cal ovirar lo pati en formade claustre de *Casa Mir*. Separa 'l pati de la entrada, una reixa de ferro que té inscrites en la part superior de las duas portas, *P. Mir y 1851*. Los matxons del pati simulan feixos de columnas prismáticas ab capitells fullejats. Conjecturém sa data á darrers del sigle xvii. Dit carrer, apareix com lo mánech d' una força, tenint á son extrém altres dos que se separan, anant á parar lo de la dreta á la iglesia parroquial.

Aquesta, está composta per dos cossos; lo modern, format per la nau, lo creuher y l' ábside, y l' antich, que á manera d' atri, ve adossat á sa part anterior. Aquest cos sortint es de dimensions reduhidas, sa trassa es gòtica primitiva, podentse deduhir que sa construcció es del xiii. Té en son interior un altar d' estil plateresch y en sa fatxada un original rossetó format per fullas contraposadas, á manera de llansas al voltant del óvol central. Lo campanar revela, també, duas construccions, moderna la superior, probablement del xvi, ostentant un finestral un poch apunat y algunas gárgolas.

Recorreguerem diferents carrers notanthi una novetat molt patriótica y que molt nos honra. Novetat, que á haberhi hagut sempre esperit catalanista á la nostra regió, no hauria desaparegut per un moment, y no tindriam avuy que consignar sa felis y necessaria reaparició. Nos referim á que molts lletreros de las botigas, pintats de poch temps, ho son en la nostra hermosa llengua materna. Eixa reacció patriótica envers tot lo nostre y tot lo de casa, proba que encara está viu l' esperit de la terra y

que 's prepotenta y visible la influencia del renaixement catalanista.

S' hi troban á Sant Sadurní, duas posadas: *Can Cinto*, á la carretera, y *Can Bou*, á l' arrabal; y la fonda nova del *Porvenir*, al carrer de Sant Antoni, ab preus acomodats.

A dos quarts de deu sortírem de la població per la carretera ja esmentada, la que 's presenta ascencional en los dos primers kilòmetres, seguint després lo descens fins arribar als pobles bessons de La Vid y Terrassola, y vorejant sempre fins á Sant Pere de Riudevittles la vessant dreta del rieral del propi nom. L' aspecte general, se presenta monótono; no 's descubreixen grans extensions de terra que pugan oferir distracció y novetat; lo color cen-drós se presenta en molts márges contribuint á la fredor que dona al panorama. Al cap d' una hora, 's troban dos boscos molt bonichs y frondosos que venen á formar lo descans de la caminada. A n' allí s' esplaya l' esperit, y la rica flayra de las flors boscatanas y la ombrívola fresca que ofereix la boscuria, fa que 'l caminant saludi aquell descans ab vera fruició y 'l prengui per lloch d' esbarjo y de contemplació. Poch després, ovirarem de lluny als pobles germans ja esmentats, comensant altre volta l' ascensió y sembla que tot l' ardit de la carretera sia en voler escalar las carenas dels turons que forman la llarga ondulada que encaixona la vall; més, com si una ma forta é invisible li aturés sa aspiració y li senyalés que més modesta ha d' esser sa via per lo mon, segueix resignada y contenta son camí costejant tant sols las faldas d' eixos tossals. L' excursionista, com que la ha presa per guia, deu també conformarse ab la consigna que aquélla té rebuda, y així se veu privat d' esplayar sa vista ab més

deleitosos horisonts. A mida que nos anavam acostant á Sant Pere de Riudevittles, més vida y animació trobavam en lo paissatge. Desapareixia aquella fredor y aquella sequedat que 's nota en lo plà, y podíam ja contemplar lo salt d' aygua, la molsa fresca, la arbreda, la hortalissa y la animació de la naturalesa per tots indrets. A mitj dia, arribarem á Sant Pere de Riudevittles, que podém considerar-lo com lo darrer replá que hi ha á la planura del Panadés, pera pujar á la montanya, essent Sant Quintí de Mediona y Mediona sos grahons més immediats.

Desde la carretera, dirigirem tot seguit los passos envers la iglesia parroquial, ahont forem rebuts ab esquisita amabilitat per lo Sr. Rector. L' interior de la iglesia lo forma una volta ojival d' archs rebaixats, que acusa lo sigle xvi, si bé que apareix notablement reformada per la corrent artística del darrer sigle. Comproba aquest assert las pilastras barrocas que divideixen las capellas laterals, damunt de las quals hi corre una tribuna que s' uneix ab lo chor alt aixecat junt al mur de la fatxada.

Ja hem pronunciat la paraula que enclou la vera joya artística del temple y la que mereix de dret los honors de la visita. La fatxada, en efecte, dintre de sa senzillesa, es una interessant manifestació del art romanich en lo sigle xii. Son portal s' obra en plena cintra, format per tres archs sostinguts, abans, per columnetas. Al entorn de la porta hi corre una pestanya formada per palmetas ó fullatge ab un petit zic-zac damunt; en la dovella central un busto ab mitra que representa lo Patró del poble, ab duas claus á la ma dreta y sostenint ab la altra, un vegetal acabat ab tres fullas, que tal volta sia la representació del trébol, planta que 's destina pera 'l simbolisme de la Tri-

nitat. L' arch més exterior lo forman tres baquetons, y altres tants venen á formar lo segon y 'l de la porta, venint tots tres á apoyarse en una imposta esgrahonada que corre damunt dels matxons de las columnas. La poca refundició dels entredosos dels archs indican la decadencia del estil. Las columnas han desaparegut, restant solament tres capitells de fullatge, un á la dreta (sortint) y dos á la esquerra. En las arestas dels matxons hi ha un bordó.

A la part superior del primer matxó exterior de la dreta, hi ha un relleu representant lo vegetal ó fulla ja indicada, dessota duas figuretas mutiladas y dessobre uu quadrúpedo també mutilat. En lo segon matxó *L' Agnus*. En lo primer de la esquerra un esgrafiats ab una estrella (?) y dos aucells. En lo segon un quadrúpedo en la part superior y en la inferior altra estrella. Lo fullatge resulta esser degradació del d' acanto. Lo restant de la fatxada està nua d' ornamentació, ab un ull de bou en la part central superior y termina en doble vessant.

Al extrém de la fatxada, en sa part dreta, hi ha una pedra ab la següent inscripció:

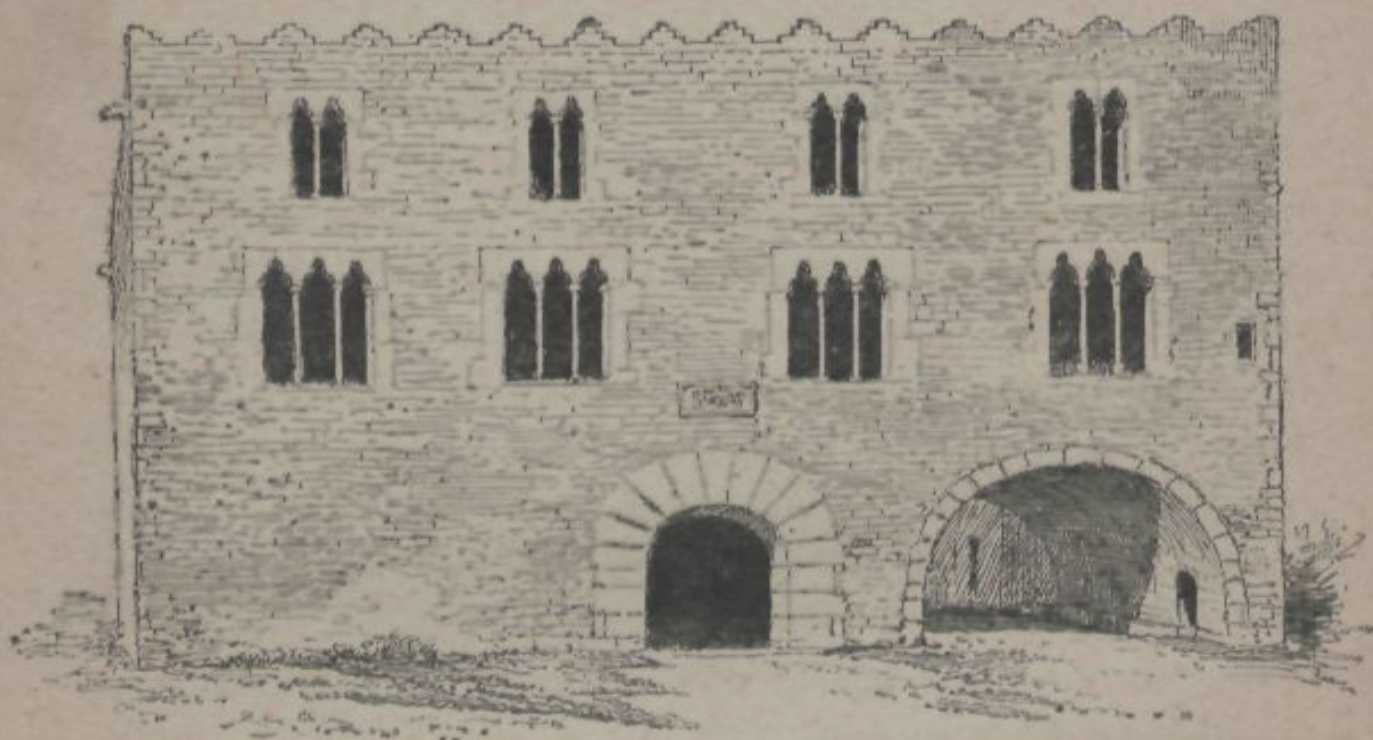
A . D . S . 1778. LA DEVOCIO
DE EST POBLE REEDIFIC
PART D EST S . T . ESEN
P . P . VEREMVND O MORLIVS

Lo campanar en sa base acusa la meteixa época de la portalada, més lo cos superior, ó sia 'l campanar propiament dit, porta 'l sagell del passat sigle.

Aquesta iglesia pertanesqué al priorat de Montserrat, essent secularisada á principis del sigle, se creu l' any

1802. Hi ha 'l projecte de construir una capella pera 'l Sagrament al costat de la actual iglesia, aprofitant un cos d' edifici que pera us particular está adossat al temple.

Dedicarem la primera hora de la tarde pera visitar lo magnífich casal del Marquesat de Llió, que 's conserva en tota sa primitiva puresa y enriquit ab aquell to venerable

SANT PERE DE RIUDEVILLES.—FATXADA DE LA CASA SENYORIAL DE LLIÓ.

Dibuix de D. J. Pahissa, d' un croquis de D. A. Auléstia.

que li dona la ma del temps. Sa fatxada de pedra se presenta grandiosa y severa, obrintshi en lo pis-terra una porta de grans dovellas surmontada per los dos blasons de la casa sostinguts per un àngel. L' escut de la esquerra (sortint) se divideix en dos quartels, superior é inferior. En lo primer, las barras catalanas y á cada un de sos extrems laterals, dos triánguls ab una creu en lo camp. fa-

milia Salles

En l' altre inferior, tres mitjas llunas ab los corns invertits, ab un ángul també invertit-que 'n comprén una en son espay interior. L' escut de la dreta está partit en dos quartels en sentit vertical, essent bipartit en linea horisontal lo de la esquerra. Aquest, lo forman dos quartels ab pins y altres dos ab unas faixas diagonals de dalt á baix; l' altre, ve ocupat per creuhetas. *família Mora* *família de Canilles*.

Hi ha en lo primer pis quatre finestrals quals llindas formen un triple trilobat sostingut per duas columnas, surmontat cada finestra per un petit escut en losanje. En lo segon pis corresponen altrs tantas finestras ab doble trilobat, sostingudas per una columneta, rematant la fatxada ab un hordó ó cornisa damunt la qual s' alzan 17 marlets grahonats. Lo conjunt del edifici presenta un aspecte de severa grandesa y delicada elegancia. Mereix la visita del artista, y es, tal volta, un dels pochs exemplars que 's conservan íntegros d' aquelles ayrosas construccions senyorials dels sigles XIII y XIV.

A la part esquerra, extrém de la fatxada, hi ha una volta que comunica lo carrer ab altre carrer posterior, ó tal vegada eixida de la casa, la qual contribuheix á donarli més típica fesomia. L' amplada del casal es aproximadament de 23 m. 40.

La fatxada dona á un carrer sumament estret, aixecant-se en la part oposada una paret de curta alçaria que separa la via pública d' una horta. Aixó fa que la llum donga de ple á la fatxada y que puguin estudiarse fins sos més petits detalls arquitectònichs.

Altres dos edificis foren objecte de la nostra atenció, la *Casa del Cavaller*, propietat del Sr. Marqués de Camps, d' aspecte modern y desprovista d' exterior ornamentació,

ab un escut en la fatxada. Está situada en lo carrer del costat dret de la iglesia.

L' altre edifici, destinat avuy pera fàbrica, se troba á las aforas del cantó de Llevant. Conta aquest casal un portal adovellat, en mal hora cobert per una capa de cals. Damunt un busto de guerrer qual capell ó capacet, porta corona marquesal, sostenint duas banderolas, essent quadrada la de la dreta (sortint), y fent caixa la de la esquerra. La finestra central del primer pis te en sa part superior altra corona marquesal ab lambrequins, surmontada per l' emblema heràldich abans dit. L' escut está dividit en quatre quartels y te en lo centre un escudet com lo que tinguerem ocasió d' examinar en lo casal de Llió. En lo quartel de la dreta superior (sortint), las barras catalanas y las mitjas llunas posadas com ja s' ha dit; en lo superior de la esquerra, un lleó rampant ab los vuyt pans dels Moncadas; en l' inferior de la dreta, camp superior, un caball; en l' inferior, tres faixas ondejadas, y en l' inferior de la esquerra, tres faixas horissontals ab flors de lis (?) dintre de cada una d' ellas. Forma lo segon pis una línea de deu finestras á manera de porxada.

La industria més principal del poble es la del paper, haventhi aproximadament unas 12 fàbricas y 30 en la rodalia, aixecadas prop del rieral que pren lo nom de la població. Hi han unas 400 casas, comptant unas 2.000 ànimas. L' hostel més recomenat es la *Fonda Catalana*, coneguda més comunment per *Can Bernat*.

Lo poble es pacífich y treballador, y sas costums no s' presentan ab la meteixa uniformitat de las del immediat poble de Sant Quintí de Mediona. Esque l' esperit modern y las influencias de la capital informan la vida d' aquell,

mentres que á n' aquest s' hi descubreix ab tot son tirat característich, la fisonomia antiga y montanyesa de la terra. Aquesta diferencia d' hàbits que 's nota entre una y altra població, la creyém trobar en la influencia topogràfica, que es més forta de lo que realment se creu y de lo que no sempre 's te en compte d' una manera deguda. Si no convenim, donchs, en que Sant Quintí es lo primer grahó de la montanya central y Riudevillles lo darrer replá de las planuras que s' extenen pujant desde marina, no podrém explicarnos lo que dos pobles vehins presentin diferencias visibles en son trajo, en sa parla y en sos ideals. Si bé la facilitat de comunicacions y de relacions tendeix á armonisar eixas diferencias produhidas per la situació topogràfica, en definitiva, la astucia y la prevenió del sigle, no podrán lograr que l'eco de las carenas deixi de reproduhir lo *crit* del montanyés, ni que l' oreig de la marinada, allá á la tranquila platja, ressoni ab l' accent del *cant* dolsíssim que á chors entonan los fills de la mar.

Riudevillles celebra sa festa major lo primer diumenge d' Agost. Sa comunicació postal ab Barcelona s' efectua per La Granada, y sas distancias ab los pobles de la rodalia son:

La Vid y Terrassola.	2 h. 30 m.
Pla.	1 » —
Cabrera.	1 » 45 m.
Sant Quintí de Mediona.	1 » —

Antiguament hi havia á n' aquest lloch, segons se 'ns assegura, un monastir de monjos benedictins, que á l'

any 1073 fou cedit per Gifret y sa muller Gilia al monastir de Sant Martí, del bisbat albigense, y que en 1428 fou concedit á Montserrat per comissió del pontífice Martí V.

A dos quarts de quatre de la tarde sortirem del poble en direcció cap al turonet ahont s' aixeca la ermita de Sant Jeroni, de construcció moderna. Seguint per aquest camí, lo pas instinctivament, se detura davant d' una bellesa natural digna del pinzell del artista. Tal es, un amfiteatre format per altíssims márges, tenint en son fons l' areny de la riera y apareixent en son centre una península engalanada per la arbreda. Esbeltas albas y verdosos canyars animan lo paissatge, mentres que 'l soroll de las cascates tot precipitant al llit del riu sa blanca escuma, aixeca per l' espay una sinfonia vaga é indefinida que convida la pensa á profunda meditació.

Seguirem lo camí, prescindint de visitar la ermita, que, segons se 'ns digué, res de particular oferia, y tot pujant suament per entre vinyals y oliverars, arribarem al aqueducte construït en lo sigle passat. Sorpren y captiva la presencia d' aquest monument, y á primera vista, ab son color colrat, ab sas arcadas de diferenta alsaria y ab los cortinatges d' eura que l' adornan, sembla esser un monument vell respectat per la ma de las centurias. Verament, aquest aqueducte te la propietat d' enganyar al viatger, porque apareix com una joia arqueològica y en definitiva no es sino una construcció senzilla y moderna.

Així, com en nostres dias, son de contemplar molts objectes d' imitació arqueològica, que si están desprovehits del valer històrich, en cambi, es respectable 'l valor que 'ls hi donan la novetat y la moda, així meteix podria pendrer's á dit aqueducte com una imitació d' aquells altres

SANT PERE DE RIUDEVILLÈS.—AQUELUCTE.

Dibuix de D. J. Pahisso, d' un croquis de D. A. Aulèstia.

més antichs y colossals que recordan la civilisació romana.

Forma aquest aqueducte dos archs centrals, llarchs, estrets y sumament esbelts, surmontats per altres dos de petits quasi semicirculars, tenint los primers per fonaments ó base lo llit del rieral. Segueix en un dels costats d'esquena á la carretera, altre arch no tant llarch y un poquet més ample que 'ls dos primers, apoyantse sobre la pendent del marge, comprenent en sa longitud part dels archs superiors centrals y unas tres quartas parts dels dos de la base. En lo cantó oposat s'hi nota descansant sobre 'l marge un arch trassant una arrogant y magestuosa curva, seguintne altra de menys importancia, deixant eixos dos entreveure entre l'arbreda del torrent lo blau del cel. Finalment, l'aqueducte trassa á n'aquest indret un àngul obtús en direcció á Llevant, format per un mur contenint també altres dos archs més petits que descansan ja sobre 'l cap del marge.

Aquest aqueducte fou construït en 1721 per lo monastir de Montserrat ab los delmes que pagava lo poble de Sant Pere de Riudevítilles, y te per objecte portar á n'aquest poble las ayguas del rech de Sant Quinti.

Més, si la realitat del monument, com ja hem dit, no correspon á lo que representa, la fantasia popular hi ha endevinat nostre secret, y sense adonarsen hi ha trobat lo sentiment del poeta y los encants de la tradició. Per aixó, á més d'esserhi punt d'esbarjo y de conversa, es també 'l punt d'aplech á la nit de Sant Joan, es lo lloch ahont s'hi troba la *bona ventura* á la clàssica vetlla dels amors y de las esperansas. Prop meteix del aqueducte, rodejat de fresca molsa y remulladas sas arrels per las

cristallinas ayguas, vegerem un roure embolcallat ab unas quantas tiras de draps de colors. Preguntarem al guia per son significat, y nos digué: á la vetlla de Sant Joan hi venen tots los trencats, y ab lo contacte d' aquest roure al bell punt de la mitja nit se curan de sa malaltia. Y eixos draps son la memoria ó presentalla dels afavorescuts ab lo soptat remey. La veritat es que 'ls draps de tela ó d' indiana, desfentse á trossos ab las humitats y las plu-jas, presentan un efecte desgraciat y posa en situació no gayre agraciada al robust roure. No obstant, tothom respecta aquellas despallas, símbol d' una curació miraculosa y expressió d' un viu agraïment. No 's diu si eixas curacions se repeteixen cada any, ni si la virtut d' aquest arbre 's fa extensiva á tots los mortals; mes la presencia del roure 'engalanat ab aquella tela, donava clar indicatiu de que algun mortal devia trobarhi lo remey que la tradició assegura. Aquell trofeu que 'l vent orejava, nos patentisava una vegada més las maravellosas transformacions que s' obran en la fantástica nit del Sant Baptista, á n' aquellas horas que ressonan las festivas coplas y 's colora 'l firmament de daurada resplandor ab las mil fogatas que alegres encenen los pobles de la terra.

Deixarem eix lloch impregnat per una rica y variada flayre que formavan los romanins, los figuerols, los bruchs, los roldons, las ginebras y altres plantas boscata-nas que creixen á n' aquella petita y deleytosa fondalada. Pujarem novament á la carretera, deixantla á l' esquerra pera aprofitar la dressera, que devia estalviarnos una regular volta que ve obligada á realissar aquélla pera salvar lo desnivell del terror. Seguirem per un bonich caminet que tot baixant y pujant s' enfila á la fi cap á la

carretera prop del arrabal de Sant Quintí, distant un quart del poble. Seguirem per la meteixa, arribanthi á las 5 h. anomenat aquell, segons la pronunciació dels naturals, *Sant Quenti*.

Al entrarhi, y conforme nos hem adelantat á explicar, vegerem un poble essencialment montanyés, ab fisonomia tota distinta del que tot just feya una hora haviam deixat. Com á Olot, com á Gombreny y com á tants altres pobles de la alta montanya, trobarem la plassa plena de vehins y gent forana, ostentant tots la barretina.

Drets y apoyantse ab son llarch bastó de lladoner, plasticavan ab alta y aspre veu, mostrantse tots alegres y cofoys.

La vida montanyesa no tindrà la aparatosa comoditat del gran centre, ni podrà distreurers ab las mil fantasmagorias que arrastran los sentits; més passa tranquila y alegre al entorn de la dolsa llar, é hi veu en lo gran llibre de la Naturalesa, la ma de Deu. No menjará 'l pa blanch; més lo pa negre de sa taula será doblement benehit per una fe viva y encesa y per la suor d' un honrat treball.

La població se compon de 2.500 ánimas, y sa festa major te lloch en lo diumenge *infra octava* de la Assumpta. Celebra, també, fira en lo segon diumenge de Novembre, y al dia seguent una funció religiosa pera donar gracias á Deu dels beneficis obtinguts en la meteixa. Sa principal industria es la agrícola, dedicantse, además, á la filatura. Compta ab una fàbrica de llana, altra de paper blanch y altra de paper d' estrassa. Hi han duas posadas: la de *Can Camisas*, en lo carrer Nou, y la altra anomenada de *Can Massana*, y compta ab tres cafés.

La iglesia res te de notable, acusant sa construcció in-

terior la época meteixa, ó molt aproximada, de la de Sant Pere de Riudevittles. Dependia aquesta iglesia, segons nos digué lo Sr. Rector, del priorat de Montserrat, passant á principis del sigle al Capítol de la Seu de Barcelona, que provehia lo curat amovible, fins al Concordat que passá á la jurisdicció de la Mitra, provehintse avuy per oposició, havent sigut declarada parroquia en Setembre de 1857.

Sas distancias ab los pobles de la rodalia son:

Sant Pere de Riudevittles.	4 h.
Mediona.	1 »
Santa María de Bellver.	1 » 30 m.

A Sant Quintí no hi ha res que veure. Poble sense historia, despullat de monuments, aparescut desde la caiguda de la antigua é important Mediona, al deixar á aquélla en lo cor de la montanya ab sos recorts y sas glorias, no s' cuidá de reservar pera sí ni un trofeu sisquera que recordés son nobilíssim passat. Sembla, no obstant, que al voler sentar nova vida social, deturés espantada son pas, al entrar á la planura, temblorosa, tal volta, de que se li esmortuis la sanch de sas venas, fugint dels feréstechs penyals que foren testimoni, un dia, de sa prepotenta grandesa.

No hi busqueu á Sant Quintí sa antigua vida y son primitiu esplendor. Al renaixe á una nova vida, deixá sa fortaleza militar per la l'lar agrícola, y los esforsats vassalls del *castrum* son avuy los humils pagesos de la vall. No hi trobareu ja sa vestimenta de ferro, sos blasons gloriosos y sos antichs trofeus de guerra. Las armas d' avuy son las de la pau, y los atributs de la Agricultura,

substituhint als de la Lley de la forsa, han pres lo domini de la encontrada.

A las 8 h. matí del següent dia sortirem cap á Mediona, prenent un camí carreter bastant pintoresch que en direcció NO. se troba al sortir del poble. Aquest camí domina en sa part esquerra (pujant) una vall adornada per una fértil horta, essent ascencional fins á un quart d' hora, que baixa pera trobar altra vall més interessant y grandiosa. Es una verdadera plassa, casi circular, rodejada de montanyas de singular aspecte, que per sas cimas arrodonidas, per sas extensas calissas, per la quietut imponenta que hi regna y per la fredor que s' hi respira, sembla fer presentar la existencia d' algun fenómen geològich allá en las antigas edats de la vida terráquea. ¿Fou aquesta vall un estany? No podém contestar á la pregunta, per desconeixen 'ls principis que podrian resoldrer lo dupte format per nostre presentiment.

Sols dirém que aquella naturalesa rublerta de trista soletat, aquella melangia que desperta son conjunt, nos feu recordar instinctivament las impressions rebudas al visitar l' estany de Banyolas y la vall de Santa Maria del Estany. ¿Fou tal volta un efecte de la meva imaginació purament individual? No, per cert; porque sense dirnosho al comunicar mas paraulas convinguérem en una meteixa impressió. Atravessarem la vall en línea bastant recta, fins á son extrém que gira á ma esquerra, pera guanyar lo rieral de Riudevittles, que porta á Mediona, y á qual confluencia s' hi troba la ermita de Santa Agna, distant mitja hora de Sant Quintí.

Aquesta ermita ve formada per una volta de taulada de fusta á doble vessant, sostinguda per dos archs apoyats en

matxons, pareixent esser obra del segle XIII. Celebra dos aplechs anyals: en lo dia de la Santa, al estiu, y en lo dia de Sant Esteve, à l' hivern.

Entrarem després al rieral, que 's troba encaixonat entre duas espadadas costas, ahont en imponent aspecte s' hi contempla la feréstega timba.

A certs indrets, una forta é imprevista rierada podria posar en visibles apuros y fer molt compromesa la situació del transeunt. En los pans de terra que descubreix lo rocam, s' hi troba una pineda que suavisa un poch l' asperesa del conjunt. Seguíam per aquella estreta enclotada duptant de si lo terme del viatge lo trobariam á las entranyas de la terra, quant de sopte se 'ns presentá, d' una manera maravellosa, las despallas de la antiga Mediona, ab sa quadrada torra en lo punt més enlayrat d' una península que s' avansa cap á la petita vall, com si pretengués deturar la corrent del riu ó 'l pas del foraster. Aquella terra soperba y solitaria, embolcallada per las boyras del rieral, presentava un aspecte indomit y selvatge; semblava dirnos que ella, y sols ella, exercia l' absolut domini á n' aquella regió inhospitalaria.

A un quart de deu comensarem á pujar la montanyeta del castell, prenent l' ascensió per son costat NE., trobantse, ben aviat, lo camí en zig-zag que conduheix al excursionista cap á las esplanadas superiors. A uns deu minuts se troba lo primer recinte, atravessant un arch que dona la ma á un massís y quadrat mur que probablement seria la basa d' una torra, defensa de la entrada, que dominaria los cantons N. y E. S' hi veu un portal tapiat y una finestra que dona llum á la escala interior.

Davant d' aquest mur s' hi veu una petita esplanadeta

que formaria un estret fosso, comensant altre cop la pujada fins al cim del puig. Abans d'arribarhi se troba 'l comens d' un arch truncat unit als edificis moderns que avuy serveixen de rectoria.

Ja som á dalt de la coroneta ahont hi ha una regular esplanada, limitada en sa part oriental per la iglesia y 'ls casals moderns, y entre Mitjorn y Ponent, per las ruinas superiors del castell. Aquesta coroneta ve subdividida per varis petits accidents topogràfichs, per una part, y per la altra, per una era empedrada ab barri obert que 's troba al bell davant d' una rampa grahonada y molt pronunciada que conduheix á la porta lateral de la iglesia en son costat de Mitjorn.

Forma aquesta portada un senzill guardapols ab dobles archs adovellats, y conté en son dintell tres grahons á la part exterior y quatre de semicirculars en lo interior. La volta la forman archs lleugerament apuntats, que acusan lo sigle XIII; en sas capellas s' hi nota lo barroquisme; y mereix preferent estudi baix lo concepte arqueològich una imatge del Sant Christ, obra probablement del sigle XIV. En la sagristia s' hi troba un elegant gerro pera rentamans, de pisa blanca, ab flors y aucells d' entonació groga y blavenca. La iglesia está dedicada á la Madona Santa Maria, celebrantshi la festa principal en la diada de Pascua granada. Altra festa solemne hi te lloch en lo primer diumenge de Setembre, en honra y gloria del Sant Christ.

A la esquerra del temple (sortint), units ab lo mur sagrat, s' hi troban dos cossos d' edificis moders, uns dels quals ve destinat pera rectoria; y á la part oposada, una escala de pedra conduheix á un camp format sobre restos de

construccions antigues; y en sa conseqüencia la rampa ja esmentada ve á convertir-se en una especie de carrer-baixada.

Seguint la direcció SO., se troba un hort tancat per un barri, quals claus obran en poder del Sr. Rector. Al extrem d'aquest hort hi ha la torra quadrada de que ja hem fet merit, y que es, sens dupte, la ruina més notable y grandiosa del antich castell.

Són mur compta ab una gruixaria de 2 m. 70, y en son interior, á peu pla, s' hi troba una estancia ab volta lleugerament apuntada. Abans d' entrar á eix lloch, se troba á ma dreta una escala quasi de caragol que arriba fins á la estancia superior, ahont resta completament cegada, essenthi impossible, á falta d' altres medis, escalar l' extrem superior de la torra. Se nos assegurá que desde sa terrassa s' ovira lo castell de Subirats, aixecat á la altra banda del Panadés.

Havent vist aquesta ruina, anarem á contemplar la llenca mural que 's troba dominant la vall y turons desde NE fins al SO. ó sia, las posicions topogràficas septentrional y occidental. Pera conseguirho, es precis pujar per un marge á un camp cultivat avuy per hortalissa, y conegut per lo *camp de Sant Miquel*. ¿A qué 's deurà semblant denominació? Lo preguntárem al guia, mes no hi hagué cabal resposta. Qui sap, si com era costum en molts castells de pendre per patró á Sant Miquel, lo primer capitá de la angélica cavalleria, també fos confiada al Sant arcàngel la custodia y defensa de dita fortalesa. Si aixó 's confirmés, sense grans esforços podriam comprendre que en lo lloch ahont se troba lo camp anomenat de Sant Miquel per la tradició, hi hauria la capella particen-

lar ó interior del castell, baix dita invocació. Allavors, la iglesia de Santa Maria seria la capella pública ú oficial, destinada pera 'ls habitants del *Castrum*. D'altre modo, no s'explica 'l nom especial que reb dit camp, ja que 's pot conjecturar que dit terror seria altre de las dependencias que formarian lo cos d' edifici unit ab lo mur exterior.

Avuy Mediõna ha perdut per complert sa antiga fesomia y sa prepotenta importancia. Sa vida històrica ha desâparescut pera donar pas, com ja hem dit abans, á la agrícola y moderna població de Sant Quintí de Mediona. Tant precaria y trista es avuy sa existencia, que ni municipi propi pot formar; tant escàs es de vehinat—uns 600 habitants—que pera gosar dels drets polítichs, ha d'ajuntarse ab son vehí de Sant Joan de Cunilles. També devem consignar aquí nostre agraphiment envers al Sr. Rector per sas deferencias dispensadas als excursionistas.

Las distancias ab los pobles de la rodalia son:

Sant Quintí de Mediona.	45 m.
Sant Pere de Riudevittles.	1 h. 45 »
Cabrera de Piera.	1 » 30 »
Espoya (Pobla de Claramunt).	1 » 45 »
Santa Maria d' Orpinell.	1 » 45 »
Sant Joan de Cunilles	— 45 »
La Llacuna.	3 » —
Font Rubí.	2 » 30 »
Santa Maria de Bellvé.	3 » 35 »

Y si al empendre lo retorn cap á Sant Quintí, invoquém sos recorts històrichs, trobarèm que fills ilustres d'aquesta casa, prenguéren part en memorables fets d'ar-

mas del comte de Barcelona Borrell I, y més tart dels de Ramon Berenguer IV; que en l' any 1067, en temps de Ramon Berenguer I, Ermengaudó Guillém de Mediona sostingué un plet contra 'l Bisbe de Vich y l' Abat de Ripoll per sa possessió del castell de Medalia, fallant lo comte á favor de ditas autoritats eclesiásticas, las quals, vengueren després dit castell al senyor de Mediona; y en lo document titulat *In diversis, III reginæ Mariæ*, existent al Arxiu de la Corona d' Aragó, llibre iv de las *Enagenacions del Real Patrimoni de Catalunya*, ve especificat las transformacions de posesió que sufri dit castell als anys 1256, 1333 y 1452. Seria també molt probable que en l' arxiu municipal de Vilafranca del Panadés se trobessin entre 'ls documents de sa antiga Vegueria altres datos referents á la historia de Mediona.

A primera hora de la tarde pujarem al cotxe que venia d' Igualada, pera poder arribar á Sant Sadurní de Noya á la hora de pendre lo penúltim tren que devia portarnos á la capital, ahont hi arribarem molt satisfets de la excursió, qual ressenya haveu tingut la dignació d' escoltar aquesta vetlla.

HERIBERT BARALLAT.
